

götti valóságot. Balkáni, primitív, idejétmúlt világról tudósítja őket a könyv. A magyar válaszolók kedvezően ítélik meg a magyar valóságot, amelyet szerintük a regényíró nem ábrázolt hiven; a franciák arról a negatív valóságról beszélnek, amelyet a regényíró realisan, klán-szerű, balkáni világgént ábrázol.

A franciák szemében a magyar valóság változás nélküli folyamat, a magyar olvasók pedig kárhoztatják a Hábeter család azon tagjait, akik az új viszonyok között is a régi viselkedésformákban mozognak. A franciák a családot a családtagok kölcsönös függőségén alapuló rendszernek tekintik, a magyarok viszont csak az egyéneket látják benne, elszigetelt mozzanatok dramatizálásában keresik a közös olvasmányszervező alapot.

S még egy izgalmas különbség és — talán nem túlzás — egyben adalék is nemzeti önismeretünközhöz: A magyar olvasó pozitívknak ismer el, politikai jellegűnek tart minden elszigetelt vállalkozást, az egyénre, egy pillanatra korlátozódót is; a franciák szemében viszont a politikai értékek általános jellegűek, a politikai elkötelezettség a szervezkedés eszméjét veti fel, az elszigetelt gesztus véleményük szerint naiv gőgöt takar.

Az írói ábrázolás, a tónus megítélésé-

ben is lényeges a különbség. A magyar olvasók átviszik értékeléseiket az íróra is: Ha elítélik Hábeterléket, úgy vélik, hogy ezt teszi Fejes is, ha pedig felmentik őket, úgy találják, az író is hajlamos erre. A francia olvasóknak Hábeterlékkel kapcsolatos álláspontja független attól, hogyan értelmezik az író álláspontját.

Természetesen a francia regény olvasásával kapcsolatban is végig lehetne vinni egy hasonló gondolatmenetet. A recenzió keretei azonban ezt nem teszik lehetővé. Azért választottam a magyar regényt demonstrálásra, mert talán sok év távlatából is jobban emlékezünk rá, illetve sajtóvisszhangjára, mint Perc regényének magyarországi fogadtatására.

A 150 személy válaszaiból a szerzőknek sikerült bemutatniuk a „magyar” és a „francia” olvasási módot, illetve azt, hogy mindkét országban hasonló a „saját” és az „idegen” regényhez való viszony.

A mű tudományelméleti jelentősége is nagy. Erdemben szól hozzá a mennyiségi elemzés problémájához, valamint a szemantikai, jelentéstani és az ideológiai (a tartalomelemzésen alapuló) analízis összekapcsolhatóságához. (Gondolat, 1981. 530 l. 62 Ft)

Lőrincz Judit

bibliográfiák

Szocializmus 1906—1918

Repertórium

Babérlevélből font stilizált koszorún három címerpajzs: az egyikben lobogó fátylát tartó kéz, a másikon fogaskerék, a harmadikon sarló. A zöldesszürke-fekete borítólapon ezzel a rajzzal jelent meg 1906. november 8-tól a *Szocializmus*. A címlapkép szemléletesen fejezte ki a Magyarországi Szociáldemokrata Párt elméleti irányvonalát, amelyben a munkásügy képviselte keveredett a felvilágosodás szellemének polgári radikális továbbélésével. A repertórium összeállítójának, *Pálmai Magdának* jó szerkesztői érzékére vall, hogy ezt a rajzot reprodukáltatta munkája címlapján, fellevenítve a lap borítóját—külsőalakját, amelyet a könyvtári kótesék nemigen őriztek meg számunkra. (A borítólap ritkaságát mutatja az a tény is, hogy a folyóirat formai leírásából, mely megelőzi magát a repertóriumot, hiányoznak

az egyes számok keltezései. Ezek ugyanis csak a borítólapon szerepelnek.)

A hosszú életű folyóirat utolsó száma 1948 novemberében jelent meg. Évfolyamaiból ezúttal az első tizenegyet — 1906. november 8-tól 1918. decemberéig — dolgozta fel az összeállító. Tegyük hozzá: jól választott, mert a harmincas évek második felétől eltekintve a folyóirat ekkor fejtette ki legerőteljesebben hatását a magyar szellemi életre.

A filológiai pontosság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy a *Szocializmus* 1926-os évfolyamának mellékleteként egyszer már megjelent a lap első tizenöt évfolyamának összesített tartalomjegyzéke. A két vállalkozás külső megjelenése és tartalmi jegyei jól tükrözik a magyar bibliográfiaügy hatalmas fejlődését. Míg ugyanis az 1926. évi feldolgozás csupán szerény külsővel és 32 oida-

lon összegezte — a szerzők nevének betűrendjében — a közleményeket, addig a mostani, igényesebb külsővel és csaknem ötször akkora terjedelemben — 152 oldalon — a folyóirat közleményeinek sokoldalú feltárásával rendszerezi az információkat. Nem elégszik meg a szerzők betűrendjével, a feltárásnak ezt a módját a névmutatóra bizza, a folyóirat cikkeit, közleményeit tartalmuk szerint csoportosítja, így ad képet a periodikum korabeli arculatáról. Az 1353 tételből álló adathalmazt a következő szakcsoportokba sorolja: 1. *Munkásmozgalom*; 2. *Politika és gazdaság*; 3. *Munkásügy*; 4. *Tudományok*; 5. *Kultúra, irodalom*; 6. *Művészetek*; 7. *Sorsok, emberek*.

Messzemenően egyetértve ezzel a módszerrel, amely a közleményeket nem valamilyen mesterséges elrendezésbe akarja kényszeríteni (mint például az ETO), itt-ott finomítani valót is találunk az előttünk levő megoldásokon. A Marx és Engels műveiből közölt részleteket mi nem a *Munkásmozgalom*, hanem a *Tudomány* fejezetbe tettük volna. A *Munkáskultúra, munkásajtó* alfejezet számos irodalmi vonatkozást tartalmaz, ezeket valamilyen módon kapcsolatba kellett volna hozni a *Kultúra, irodalom* fejezettel. A *Munkásügy* fejezetet kár volt így elkülöníteni, hiszen természetesen a *Munkásmozgalom*hoz tartozna. A 4. fejezet (*Tudományok*) *Világtörténelem* című alfejezete számos olyan tételt tartalmaz, amelyek az első világháborúra és az azt követő forradalmakra vonat-

koznak, de — egykorú cikkekről lévén szó — ezek semmiképpen sem tekinthetők történelmi írásoknak, inkább a *Politika—gazdaság* fejezetbe kívánkoznak.

Az utolsó, *Sorsok, emberek* című szakcsoport azokat a tanulmányokat és cikkeket sorakoztatja egymás mellé, amelyeket egy-egy íróról, tudósról, politikusról írtak. E közlemények helye — véleményünk szerint — a címükben feltüntetett vagy a szövegben megnevezett személyek tevékenységének megfelelő szakcsoportokban volna (például a Strindberggel foglalkozóknak az irodalom, a Frankel Leóval kapcsolatosnak a munkásmozgalom csoportjában).

A repertórium összeállítója igen lelkiismeretes filológiai munkát végzett. Szinte minden kezdőbetűs rövidítést és álnevet feloldott. Az ő munkája nyomán értesülünk arról, hogy az Ipolyi Tamás nevet Kunfi Zsigmond, az Ostoros Istvánt Gárdos Sándor, a Vér Mátyást Wertheimer Manó használta. Jók és pontosak az annotációk is. (Egyetlen esetben egészítenénk ki, a 3. tételben, ahol nem csupán a *Szocializmus*ról van szó, hanem az 1881-ben megjelent *Új Nemzedék*ről is, a magyar munkásmozgalmi sajtó egyik korai kezdeményéről.)

A névmutató földrajzi mutató egészíti ki, amely további segítséget nyújt a kiadványban való tájékozódáshoz. (1981. [1982.] *Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete — Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*. 152 l.)

Lakatos Éva

A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája. 3. kötet

Önálló kiadványok 1900—1919

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a hetvenes évek elején kezdett hozzá a hazai szociológiai irodalom könyvészetének elkészítéséhez. A hétkötetesre tervezett retrospektív bibliográfia 1900-tól 1972-ig — a *Szociológiai információ* című negyedéves kurrens szociológiai bibliográfia megindulásáig — kívánja feldolgozni a magyar szociológia irodalmát. Eddig — a most ismertetetten kívül — három kötet látott napvilágot, az első kettő: *Folyóiratok 1900—1919*. Szerk. *Litván György és Remete László*. Bp., 1970 és 1975 (ismertetését lásd a *Könyvtáros* 1971/6., illetve 1976/5. számában), az ötödik: *Könyvek és folyóiratok 1945—1948. jún.* Szerk. *Remete László és Bóna Márta*. Bp., 1977. 257 l.) A most megje-

lent harmadik kötettel befejeződött az 1919 augusztusáig terjedő időszak bibliográfiai feltárása. A válogatás összesen 1520 lapos; 8591 tételt, több mint 11 ezer adatot tartalmaz.

A *Bevezetés*ben Remete László említést tesz az anyaggyűjtés forrásairól is. Elmondja, hogy kiindulásként felhasználták a bibliográfia régebben megjelent kötetiben közreadott „recenziós anyagot”, vagyis a folyóiratokban megjelent könyvismertetések, kritikákát is. Átnézték a társadalomtudományi könyvészeti kiadványokat, így a *Közgazdasági lexikont* (1900—1901), *Szabó Ervin* Bevezetés a társadalomtudományi irodalomba (1903) című művét, *Varró István* évenként összeállított szakkbibliog-